

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Литвинової Наталії Анатоліївни

на дисертацію **Шулик Тетяни Валеріївни**

„Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки студентської молоді України в другій половині ХХ століття”,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Масштаби і темпи поширення алкоголізму, наркоманії та токсикоманії в країні такі, що ставлять під сумнів фізичне і моральне здоров'я молоді та майбутнє значної її частини. А це в найближчій перспективі може призвести до несприятливих у соціальному, демографічному й економічному плані наслідків (погіршення репродуктивного здоров'я молоді, продовження падіння народжуваності, зниження потенціалу майбутнього працездатного населення тощо). Водночас такі соціально небезпечні адиктивні форми поведінки як гемблінг, комп'ютерна залежність обумовлюють розвиток психопатологічних змін особистості і призводять до порушень соціальних норм поведінки, правопорушень і навіть самогубств.

Підсилюється значущість дослідження й наявними суперечностями між: соціальним замовленням держави щодо виховання здорового покоління та наявною тенденцією до збільшення кількості молоді, схильної до адиктивної поведінки; необхідністю наукового обґрунтування проблеми соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки серед молоді та недостатнім рівнем дослідження розвитку теорії соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді в другій половині ХХ століття; необхідністю розробки та впровадження форм і методів соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді на сучасному етапі розвитку ВНЗ та недостатнім урахуванням досвіду організації соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді в другій половині ХХ століття. З огляду на це, а також через відсутність у вітчизняній теорії та практиці соціально-педагогічної діяльності цілісного педагогічного дослідження щодо об'єктивної оцінки і творчого осмислення досвіду

соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді України в другій половині ХХ століття, актуальність рецензованої дисертації не викликає сумнівів. А отже, дослідження Т. В. Шулик ми вважаємо своєчасним і корисним.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи „Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення” кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет”.

Проаналізувавши дисертацію та автореферат, ми засвідчуємо чіткість визначення наукового апарату дослідження, його об’єкта, предмета та мети. Не викликають заперечень і сформульовані дослідницькі завдання. У роботі логічно вибудовано структуру наукового пошуку. Дисертація Т. В. Шулик складається зі вступу, двох розділів, висновків із розділів та загальних висновків, списку використаних джерел (257 найменувань) та додатків (8). Загальний обсяг роботи складає 226 сторінок, основний текст викладений на 176 сторінках, що цілком відповідає нормативним вимогам до обсягу кандидатських дисертацій.

Науковий апарат дисертації є доцільним та взаємопов’язним. Об’єкт, предмет, мета, завдання дослідження знайшли своє розкриття в основному змісті роботи та висновках.

Достовірність наукових положень і висновків підтверджується широкою джерельною базою дослідження (матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву Луганської області, Архіву Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет”; фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Українського інституту науково-технічної і економічної інформації, Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Н. К. Крупської, бібліотеки Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет”).

Обґрунтованість наукових положень та висновків дисертації забезпечується теоретичною (теорії та концептуальні положення вітчизняних науковців про соціально-педагогічну роботу з дітьми й молоддю; учення про сутність адиктивної поведінки з позиції міждисциплінарного підходу; основи превентивної педагогіки тощо) та методологічною (провідні загальнофілософські принципи та положення; діалектичні закони та принципи як підґрунтя наукового пізнання; історичний, системний, антропологічний, культурологічний і діяльнісний підходи до вивчення педагогічних процесів і явищ тощо) основами дослідження.

Відтепер дозвольте зупинитися на аналізі змістовного аспекту дисертації та визначити найсуттєвіші здобутки представленої роботи.

Заслуговує на позитивну оцінку виважений підхід дисертантки щодо вивчення стану розробки досліджуваної проблеми, який реалізувався у виокремленні чотирьох найбільш значущих напрямів, які були докладно проаналізовані, і в сукупності стали тим науковим підґрунтям, спираючись на яке, розв'язано завдання дослідження.

До переваг роботи Т. В. Шулик вважаємо необхідним віднести виокремлені нею підходи до визначення адиктивної поведінки: зловживання певними речовинами чи видами активності без формування залежності від них, зловживання певними речовинами або видами активності з формуванням психічної залежності, зловживання певними речовинами чи видами активності з формуванням психічної та фізичної залежності. Крім того, у цьому аспекті також заслуговує на увагу наведення авторкою низки понять, які передували терміну „адиктивна поведінка” і частково чи повністю збігалися з його сутністю, що було пов'язано із уведенням цього поняття американським психологом В. Міллером лише в 1984 році.

У дисертації докладно висвітлено державну молодіжну політику щодо змісту соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді України у визначених хронологічних межах, а це, у свою чергу, дозволило встановити, що такі завдання соціально-педагогічної діяльності, як: збереження та зміцнення здоров'я особистості, надання комплексної

допомоги та підтримки особам, які перебувають у складній життєвій ситуації, попередження та локалізація негативних впливів соціального середовища на особистість – уже в досліджуваний період активно вирішувалися.

Позитивно оцінюємо також проведений дослідницею критичний аналіз історико-педагогічного досвіду організації соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки в студентському середовищі другої половини ХХ ст., адже наукове вирішення сучасних проблем неможливе без критичного осмислення вітчизняної педагогічної спадщини.

Важливими показниками наукової новизни проведеного дослідження вважаємо здійснення Т. В. Шулик цілісного аналізу досвіду соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді України в другій половині ХХ століття (державна молодіжна політика, діяльність вищих навчальних закладів); визначення й характеристику етапів розвитку соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді в досліджуваний період, а також окреслення нею перспектив творчого використання педагогічно цінних ідей і досвіду організації соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді України минулих років у сучасній вищій школі.

Не викликає сумніву практичне значення результатів дисертаційної роботи. Його теоретичні та практичні положення слугуватимуть підґрунтям для подальших історико-педагогічних і педагогічних досліджень різних аспектів проблеми адиктивної поведінки молоді; будуть корисними в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів і практичній діяльності педагогів, психологів, соціальних педагогів, соціальних працівників, батьків, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, громадських організацій тощо.

Зіставляючи загальні висновки із завданнями дослідження, констатуємо, що поставлену в роботі мету досягнуто, а це є необхідною умовою завершеності дисертації. Висновки, зроблені на основі отриманих дослідницьких результатів, не викликають сумніву та становлять інтерес як для науки, так і для практики.

Основні положення дослідження викладено в 14 наукових публікаціях (12 – одноосібних), із них 5 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, 6 – у збірниках матеріалів конференцій, 1 – у інших виданнях. Крім цього, публікації дисертантки мають широку географію (Слов'янськ, Миколаїв, Кам'янець-Подільський, Рівне, Хмельницький, Київ, Глухів, Іваново, Єкатеринбург, Улан-Уде).

Автореферат у повні мірі віддзеркалює основний зміст дисертації і достатньо повно відображає сутність і результати виконаного дослідження.

Попри значущість отриманих Т. В. Шулик методологічних, теоретичних і практичних дослідницьких результатів, вважаємо необхідним висловити деякі зауваження і побажання, які носять переважно рекомендаційний або дискусійний характер, а саме:

1. Вважаємо, що у підрозділі 1.3. досить докладно висвітлюється сутність та особливості впливу психоактивних речовин на молодий організм, що не є обов'язковим для історико-педагогічного дослідження.

2. Дисертаційна робота тільки виграла, якби містила таблицю та її стислий огляд присвячений історіографії проблеми дослідження.

3. Виокремлюючи форми соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді України в другій половині ХХ ст., значну увагу приділено військово-патріотичному й інтернаціональному напрямам виховання (сторінки 143-146). Вважаємо, що доцільно було б у параграфі узагальнити форми та методи зазначених напрямів, а в додатках представити більш детальний огляд видів діяльності та зміст військово-патріотичного й інтернаціонального виховання.

4. Наступне зауваження стосується досвіду виховання студентської молоді в другій половині ХХ століття. У роботі дослідниця акцентує увагу на організації правового та трудового виховання в контексті проблеми профілактики адиктивної поведінки. На нашу думку, варто проаналізувати зміст морального виховання студентської молоді, яке також впливає на процес профілактики адиктивної поведінки.

Проте, висловлені зауваження та побажання мають переважно дискусійний характер, не є принциповими та суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження. Головні завдання, поставлені дисертантом, виконано.

Аналіз дисертації Т. В. Шулик засвідчує, що вона є актуальним, завершеним, цілісним і самостійним соціально-педагогічним дослідженням, яке має важливі наукову новизну та практичне значення. У дисертаційній роботі отримано науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання, що полягало в систематизації теоретичних положень та узагальненні досвіду соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентської молоді України другої половини ХХ ст. для творчого використання здобутків минулого в сучасних умовах розвитку суспільства й освіти. Отже, дисертація **„Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки студентської молоді України в другій половині ХХ століття”**, представлена на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р.), а її авторка – **Тетяна Валеріївна Шулик** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
Державного закладу „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”

Підпис к.пед.н. Литвинової Н. А. засвідчую
Начальник відділу кадрів
Державного закладу „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”

Н. А. Литвинова

